

САМООЦІНКА МОТИВАЦІЙНИХ СТАНІВ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНОГО ЛІЦЕЮ – ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОГО УРОКУ

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до розвитку особистості, яка має бути здатна до самовдосконалення, саморозвитку, до творчого перетворення дійсності. Та для досягнення такого рівня іноді впливу самого суспільства замало. Значна роль у цьому процесі належить мотивації. Цілеспрямоване формування мотиваційної сфери особистості – це, по суті, формування самої особистості.

Починаючи з давніх часів, мотивацію досить ґрунтовно вивчали у вітчизняній (Б. Ананьєв, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.) і зарубіжній психології (Д. Макклелланд, Д. Аткинсон, Г. Хекхаузен, Г. Келлі, Ю. Роттер, К. Роджерс, Р. Мей).

Безпосередньо мотивація навчальної діяльності була і є предметом вивчення таких учених як Ю. Бабанський, В. Сухомлинський, А. Маркова та інші.

Уперше термін «мотивація» був запропонований А. Шопенгауером в статті «Чотири принципи достатньої причини» (1900-1910), а пізніше увійшов у психологічну лексику для пояснення причин поведінки людини чи тварини [3]. Усі визначення мотивації належать до двох напрямків: перший розглядає її із структурних позицій, як сукупність факторів чи мотивів, другий – як динамічне утворення, як процес, як механізм.

Навчальна мотивація – різновид мотивації, включеної в діяльність навчання. Як і будь-який інший вид, вона визначається, по-перше, самою освітньою системою, освітньою установою, де здійснюється навчальна діяльність; по-друге, організацією освітнього процесу; по-третє, суб'єктними особливостями людей, які навчаються (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, рівень домагань, самооцінка, взаємодія з іншими учнями й т.д.); по-четверте, суб'єктними особливостями педагога і насамперед системою його ставлення до учня, до справи й, по-п'яте, специфікою навчального предмета.

Професійні ліцеї, у сучасних соціально-економічних умовах намагаються стати одним із ефективних шляхів забезпечення зайнятості населення, набути пріоритетного значення в системі заходів щодо підвищення якості робочої сили і регулювання професійної структури попиту на неї та її пропозиції.

Учні професійних ліцеїв – це, у своїй більшості, дорослі сформовані особи, які свідомо зробили свій вибір на користь робітничої професії. Це не просто особливий соціальний пласт, вони є пріоритетною групою, оскільки ступінь освіченості і соціалізованості, масштаби і рівень культури, їх професійне становлення та набуття майбутньої професії з урахуванням особистісного потенціалу завтра матеріалізуються в нові технології і безпеку соціального життя, в авторитет країни в світі.

Саме в професійному ліцеї ми досліджуємо проблему мотивації навчальної діяльності. Уточнивши, що мотивація буває зовнішня – заснована на заохоченнях, покараннях та інших видах стимуляції, які або спрямовують, або гальмують поведінку людини та внутрішня, яка сприяє одержанню задоволення від роботи, навчання, викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самоповагу особистості, ми обрали ряд методик, за допомогою яких визначається рівень мотивації навчальної діяльності учнів професійних ліцеїв.

У дослідженні брали участь учні другого року навчання (16-17 років) Київського професійного ліцею транспорту з професій «Електрогазозварник. Рихтувальник кузовів», «Слюсар з ремонту автомобілів» та «Кухар». Із 57 учнів 15 дівчат, а решта – хлопці.

На початкових етапах дослідження ми визначали рівень самооцінки мотиваційних станів учнів професійних ліцеїв [4, с. 109-110]. Методика допомагає виявити рівень самооцінки найбільш поширених станів учнів на середньостатистичному уроці із загальноосвітньої та професійно-теоретичної підготовки. Автор методики О. Гребенюк пропонує нам такі мотиваційні стани: включення в урок, інтерес, неухважність, небажання, зацікавленість, почуття болі, кожен з яких позначається на шкалі. Бланк містить шість

позицій, що відповідають психологічним станам, проти кожного з яких учень має поставити позначку (рис. 1).

Рис. 1. Шкала оцінки включення в урок

Після проведення опитування дані заносяться в таблицю і вираховується середній час учнів по кожній із позицій.

Під час підготовки до проведення методики нами було обрано предмети, на уроках з яких проводилося опитування. Із загальноосвітніх ми надали перевагу таким як: алгебра, фізика, українська мова, історія України, біологія. Із професійно-теоретичного циклу – спеціальній технології із професії «слюсар з ремонту автомобілів», технології зварювальних робіт, матеріалознавству, технології приготування їжі з основами товарознавства, устаткуванню підприємств харчування та інформаційним технологіям. Нами були отримані такі результати (рис. 2).

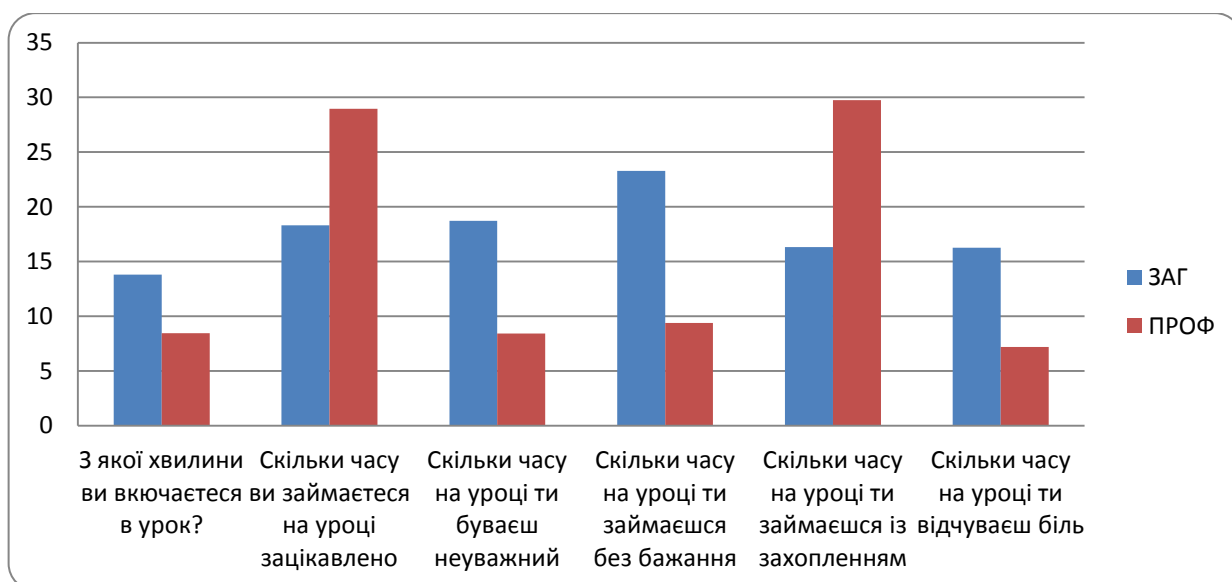

Рис. 2. Самооцінка мотиваційних станів

Організація учнів до уроку – дуже важливий момент навчального процесу. Він не має забирати багато часу і триває до 2 хвилини, але характеризується певним динамізмом – дає учням заряд психічної енергії і працездатності. Організаційний момент уроку націлений на підготовку учнів до продуктивної роботи. За даними опитування в урок із загальноосвітніх дисциплін учні включаються майже на 14 хвилині, водночас включення в урок професійно-теоретичного навчання відбувається на 8,44 хвилині (рис. 2).

Починаючи з другої половини ХХ ст. представники різних наук (філософи, психологи, економісти, правознавці) стали визначати поняття «інтерес» як усвідомлену потребу [5]. Дослідження показало, що з інтересом учні займаються на уроці з загальноосвітніх дисциплін у середньому 18,32 хвилини, а із професійно-теоретичної підготовки – 28,96 (рис. 2).

Кожному в тій чи іншій мірі знайоме почуття заглибленості в себе, коли не помічаєш і не чуєш нічого із того, що відбувається навколо тебе. Одним із мотиваційних станів вважається неуважність учнів на уроці, зумовлена рядом причин, як зовнішніх так і внутрішніх. Самооцінка неуважності на уроці із загальноосвітніх дисциплін складає 18,72 хвилини із 45, а предмети професійно-теоретичного циклу неуважно сприймають 8,42 хвилини (рис. 2).

Наступним психологічним станом в дослідженні є протилежність бажання – небажання: вчитися, виконувати доручення тощо, оцінене учнями на уроках загальноосвітніх дисциплін в середньому майже в 23,28 хвилин, а на уроках професійно-теоретичного навчання – 9,39 хвилин (рис. 2).

Захоплення (тимчасове чи постійне) – це важлива частина життя будь-якої особистості, яким їй хочеться займатись, не шкодуючи сил і часу. Та якщо виміряти цей психологічний стан під час навчального процесу, то на уроках із загальноосвітніх предметів воно відбувається 16,32 хвилини, а на уроках професійно-технічного напрямку – 29,74 (рис. 2).

Останній мотиваційний стан, рекомендований методикою, свідчить про неприємні почуття, пов'язані з кожним учнем особисто. Питання «Скільки часу на уроці ви відчуваєте біль?» було роз'яснене нами таким чином: скільки часу на уроці ви згадуєте неприємності? На уроках із загальноосвітніх дисциплін в середньому негатив присутній в учнів протягом 16,26 хвилин, на уроках професійно-теоретичної підготовки – 7,19 хвилин (рис. 2).

Отже, отримані дані свідчать про те, що учні професійного ліцею по різному сприймають предмети загальноосвітніх та професійно-теоретичних напрямків: сприйняття матеріалу на уроках професійно-теоретичної підготовки значно вище, ніж на уроках загальноосвітньої.

Кожен із мотиваційних станів відповідає високому, середньому або низькому рівням, для визначення яких ми поділили навчальний урок на певні частини: учень сприймає основну інформацію протягом 10 хвилин. Потім увага поступово знижується. Ми виділили приблизно 5 хвилин для переключення уваги на додаткову інформацію. Таким чином, із 45 хвилин 30 припадає на визначення рівня інтересу або зацікавленості, 15 хвилин – на визначення рівня неуважності, або небажання сприймати матеріал або біль. Позиція включення в урок співвідноситься із часом, затраченим на організаційний момент, тобто 2-3 хвилини.

Загалом, учні включаються в роботу в середньому на 11,13 хвилині, що говорить про низький рівень їх організації до роботи. Зацікавленість уроком прирівнюється до 23,64 хвилини і говорить про середній рівень роботи на уроці. Неуважними учні бувають 13,57 хвилин, що є вище середнього рівня. 16,35 хвилин учні займаються на уроці без бажання, і це відповідає вищому за встановлений нами рівень. Із захопленням матеріал сприймається в середньому 23,03 хвилини і прирівнюється до вище середнього рівня. Протягом 11,73 хвилини учні згадують на уроках неприємності, що відповідає середньо завищеному рівню болі.

Процес навчання в професійному ліцеї, як показано в дослідженні, залежить від циклу навчальних дисциплін, які учні опановують. Сприймаючи загальноосвітні дисципліни як неважливі, учні порушують гармонію взаємодії з викладачем, ставлячи їх в незручні становища, порушуючи поведінку, запізнюючись на уроки, а то й взагалі ігнорують навчальні предмети.

Маючи установку на отримання професії, учні сприймають предмети професійно-практичного циклу як шлях в майбутнє, догму в навчальному процесі. Як результат – постійне відвідування уроків, повна взаємодія з викладачами, високий бал при тематичному оцінюванні.

Самооцінка мотиваційних станів учнів професійних ліцеїв висвітлює лише один бік мотивації навчальної діяльності і вимагає підкріплення результатів дослідження вивчення інших структурних компонентів вищезначеного поняття. Та навіть маючи такі дані, педагогічні працівники професійного ліцею можуть організувати навчально-виховний процес більш ефективно, раціонально, доступно.

Література:

1. Бех І. Моральність особистості у психологічному ракурсі / І. Бех // Філософська і соціологічна думка. – 1994. – № 3-4. – С. 12-20.
2. Занюк С. С. Мотиваційний тренінг. Формування мотивації учбової діяльності у студентів та старшокласників / С.С.Занюк // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. - № 8. – С. 31 – 42.

3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2008. – 512 с.: ил. - (Серия «Мастера психологии»).

4. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. / Н.П. Фетискин - М., Изд-во Института Психотерапии, 2002. - 490 с.

5. Шорохова Т. В. Проблема определения категории «интерес» в современной отечественной психологии и педагогике [Электронный ресурс] / Т. В. Шорохова // Интернет-журнал «Эйдос». - 2004. - 5 декабря – Режим доступа к журн. : <http://www.eidos.ru/journal/2004/1205.htm>

У сучасному суспільстві значна увага приділяється мотивації. Невід'ємною частиною цього широкого за змістом поняття є мотивація навчальної діяльності. У статті подані результати дослідження самооцінки мотиваційних станів учнів професійного ліцею.

Ключові слова: мотивація, навчальна діяльність, самооцінка мотиваційних станів.

В современном мире значительное внимание уделяется мотивации. Неотъемлемой частью этого широкого за содержанием понятия есть мотивация учебной деятельности. В статье поданы результаты исследования самооценки мотивационных состояний учеников профессионального лицея.

Ключевые слова: мотивація, учебная деятельность, самооцінка мотиваційних станів.

In modern society main attention is paid to motivation. Seine integral part of this broad concept is the motivation of educational activity. The article presented results of self – motivational states of students in vocational school.

Keywords: motivation, educational activity, self – motivational states.